

WYNIKI PROSPEKCJI LOTNICZEJ W REJONIE STANOWISKA 1 W KOLONII RYCHŁOCICE

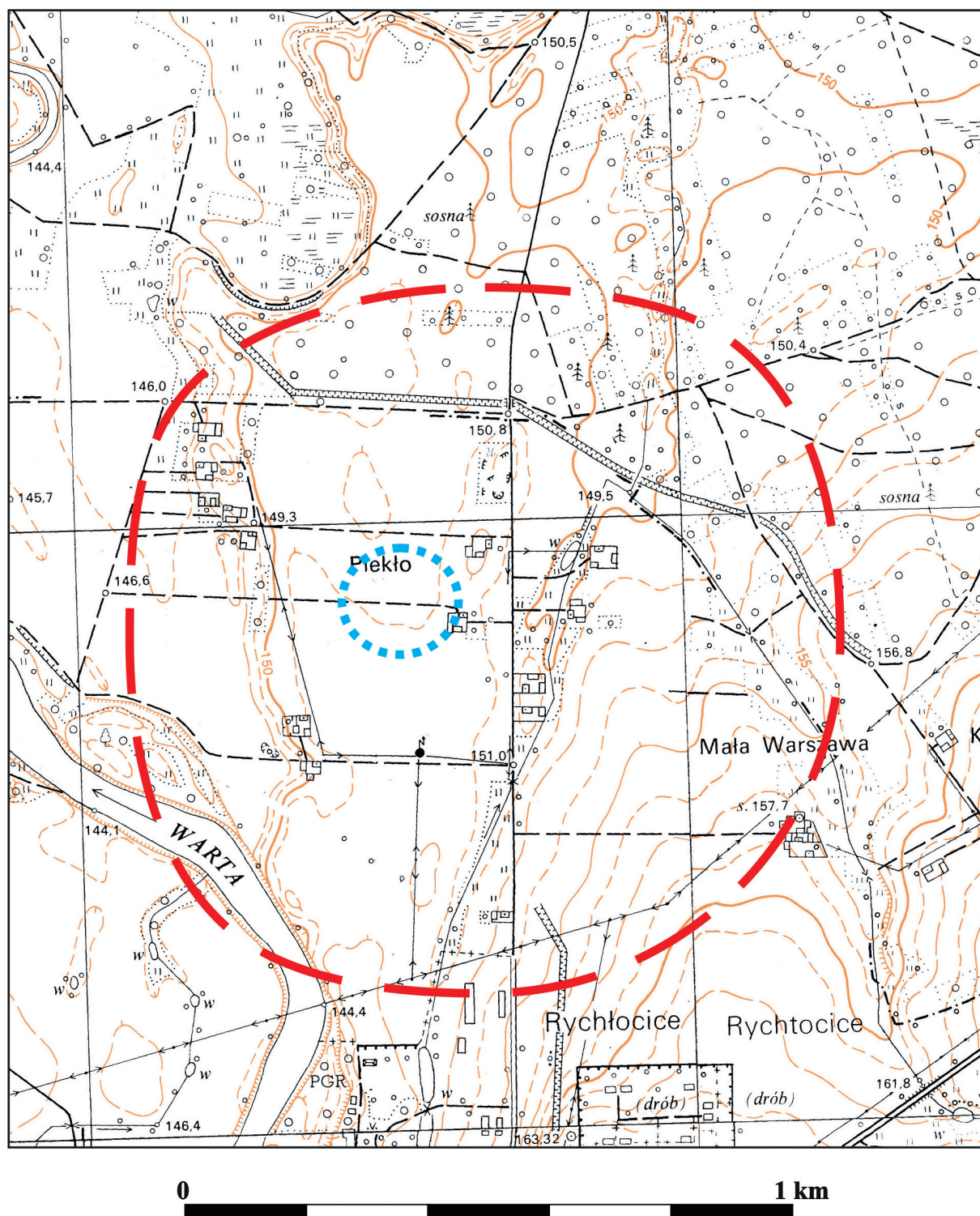
Jednym z zadań projektu „Kolonja Rychłocice stanowisko 1. Cmentarzysko od epoki brązu po okres wędrówek ludów”, była prospekcja lotnicza stanowiska oraz jego najbliższej okolicy. Do realizacji zadania wykorzystano bezzałogowego drona na platformie DJI S1000, który wyposażony jest w gimbal Zenmuse Z15 oraz aparat Panasonic GH 3 z obiektywem Olympus M. Zuiko Digital ED 12 mm f.2.0. Prospekcję wykonywano w różnych porach roku i różnych warunkach naświetlenia, w celu zarejestrowania obiektów archeologicznych i antropogenicznych przekształceń w postaci wyróżników wegetacyjnych lub glebowych. Pierwsze z nich mogą wykształcić się w miejscach występowania obiektów archeologicznych. Rośliny rosnące w takich miejscach dojrzewają i różnią się wysokością, a czasami także barwą, od roślin sąsiadujących. Spowodowane jest to tym, iż obiekty takie lepiej trzymają wilgoć, a w ich wypełniskach występuje próchnica. Padające na takie rośliny światło słoneczne ukazuje często najmniejsze nawet różnice w ich wysokości, dzięki czemu można określić kształt i rozmiar znajdujących się pod ziemią obiektów. Wyróżniki wegetacyjne nie ujawniają się w przypadku, gdy ziemia jest w całości mocno nasiąknięta lub całkiem wysuszona, dlatego też najlepszą porą do takich obserwacji są bardzo suche lata. Wówczas zawilgocone obiekty archeologiczne widać najlepiej wśród wyschniętego otoczenia. Drugi typ to wyróżniki glebowe. Są to pozostałości obiektów archeologicznych, powstające w sytuacji gdy ich wypełniska wskutek głębokiej orki są wyciągane na powierzchnię. Najlepszy okres na rejestrację tego typu anomalii, to krótki czas po orce, gdy powierzchnia pól nie jest przewiana i pokryta roślinnością. Naloty w Kolo-

nii Rychłocice przeprowadzono w trzech turach: na przełomie zimy i wiosny, latem w okresie tuż przed zniwami oraz wczesną jesienią. Zdjęcia były robione z ukosa co pozwalało objąć w jednym kadrze większy obszar oraz zarejestrować ewentualne wyróżniki wegetacyjne. Maksymalna wysokość lotu wahała się od 155 do 215 m. Łącznie wykonano 818 zdjęć, a powierzchnia sfotografowanego obszaru wynosiła około 100 ha wokół stanowiska 1 w Kolonii Rychłocice (ryc. 148).

Według J. Kondrackiego (1988, s. 313) interesujący nas obszar wchodzi w skład Kotliny Szczercowskiej, która stanowi południowo wschodnią część Niziny Południowowielkopolskiej. Równina ta ma charakter misy końcowej lodowca w stadiale Warty i ograniczona jest wysoczyznami: Złoczewską (od zachodu), Łaską (od strony północnej) i Bełchatowską (od południa i wschodu). Głównymi rzekami przepływającymi przez Kotlinę Szczercowską jest Warta (w pobliżu której ulokowane jest cmentarzysko w Kolonii Rychłocice) oraz jej prawy dopływ Widawka. Obszar ten charakteryzuje się licznymi terenami podmokłymi. Ogólna powierzchnia tego regionu wynosi 1203 km².

Na podstawie Klimatycznego Bilansu Wodnego, sporządzonego za okres od 21 marca do 10 sierpnia 2019 roku w ramach Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej prowadzonego przez Instytut Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach (IUNG-PUB), ustalono że obszar objęty prospekcją lotniczą oznaczony jest wartością od -100 do -230 mm co świadczy o postępującym zaniku wilgotności gruntu¹². Pierwszy nalot odbył się w warunkach względ-

¹²<http://www.susza.iung.pulawy.pl/KBW/> – dostęp w dniu 4.09.2019 r.

Ryc. 148. Kolonia Rychłocice stan. 1, pow. Wieluń, woj. łódzkie. Obszar poddany prospekcji lotniczej w 2019 roku (kolor czerwony) oraz lokalizacja stanowiska 1 (kolor niebieski).

Fig. 148. Kolonia Rychłocice site 1, district of Wieluń, province of Łódź. The area of aerial archaeology in 2019 (red colour) and site 1 location (blue colour).

Ryc. 149. Kolonia Rychłocice stan. 1, pow. Wieluń, woj. łódzkie. Wyróżnik glebowy w odległości około 350 m na wschód od stanowiska.

Fig. 149. Kolonia Rychłocice site 1, district of Wieluń, province of Łódź. Soil discriminant in the distance of 350 m east from the site.

nej wilgotności podłoża, na skutek wiosennych opadów i topniejącej pokrywy śnieżnej. Od tego momentu ilość opadów na interesującym nas obszarze znacząco osłabła, co w rezultacie doprowadziło do długotrwałej suszy. Takie warunki najlepiej sprzyjają wykształcaniu się wszelkiego rodzaju wyróżników wegetacyjnych, gdyż zawarta w obiektach archeologicznych wilgoć korzystnie wpływa na wzrost roślinności. Jeśli jednak powierzchnia gruntu będzie zbyt mocno wysuszona to poszczególne anomalie również mogą nie być czytelne z powietrza.

Pierwszą prospekcję cmentarzyska w Kolonii Rychłocice oraz jego najbliższego otoczenia przeprowadzono w dniu 27 marca 2019 roku. Wykonano wówczas 255 ujęć z maksymalnego pułapu 175 m. W bezpośrednim otoczeniu stanowiska brak jest wyraźnych śladów obiektów o charakterze antropogenicznym. Jedynie na zachód od cmentarzyska zarejestrowano kilkunastometrowej szerokości wyróżnik wegetacyjny przebiegający lekkim łukiem po linii północ – południe. Wyznacza on jednocześnie zasięg stanowiska od strony Warty, ponieważ po jego drugiej stronie nie odkryto

już żadnych grobów. Opisany obiekt stanowi najprawdopodobniej ślad po odpływie glacialnym i jest on dobrze widoczny na mapach Informatycznego Systemu Osłony Kraju (ISOK)¹³. W odległości około 350 m na wschód od cmentarzyska, w bezpośrednim sąsiedztwie jednego z gospodarstw zaobserwowano inny czytelny wyróżnik glebowy o powierzchni kilkunastu metrów kwadratowych (ryc. 149). Ciemnoszary charakter wypełniska, a także kształt i rozmiar może wskazywać, że jest to obiekt o charakterze antropogenicznym. Kwestią nierozstrzygniętą pozostanie jednak jego chronologia. Podczas programu Archeologiczne Zdjęcie Polski w obrębie arkusza 74-45 nie zainwentaryzowano w tym miejscu żadnego stanowiska archeologicznego. Może więc być to jama gospodarcza z nieodkrytego do tej pory stanowiska archeologicznego lub współczesny wkop związany z pobliskimi zabudowaniami.

Kolejny nalot w Kolonii Rychłocice przeprowadzono w okresie żniw w dniu 19 lipca 2019 roku. Na obszarze stanowiska zaobserwowano

¹³ <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap> – dostęp w dniach 2 – 19.09.2019 r.

Ryc. 150. Kolonia Rychłocice stan. 1, pow. Wieluń, woj. łódzkie. Wyróżniki wegetacyjne wskazujące na lokalizację poszczególnych kopalnych koryt rzecznych.

Fig. 150. Kolonia Rychłocice site 1, district of Wieluń, province of Łódź. Vegetative discriminants pointing to location of individual connate streambeds.

liczne wyróżniki wegetacyjne związane z kilkoma kopalnymi korytami rzeczными, funkcjonującymi prawdopodobnie pod koniec ostatniego zlodowacenia (ryc. 150). Natomiast w odległości około 400 m na wschód od cmentarzyska w Kolonii Rychłocice, na wykonanych fotografiach uchwycono przebieg umocnień polowych z okresu II wojny światowej w postaci okopów. Charakterystyczna łamana linia tranzei przebiega z południowego wschodu, po czym zakręca w kierunku północnym w stronę Siemiechowa (ryc. 151). Związek z ostatnim konfliktem wojennym nie budzi wątpliwości¹⁴. Pozostaje jednak pytanie czy są to relikty okopów z walk wrześniowych w 1939 roku czy też fortyfikacje młodsze? Na początku wojny jednostki 28 dywizji pod dowództwem gen. W. Bończy-Uzdowskiego dostały rozkaz wycofania się z pozycji pod Wieluniem na linię głównego oporu na Widawce pod Chrzęstawą. Ze względu na narastające natarcie oddziałów niemieckich dywizja nie była zdolna wykonać jednej nocy ponad 40 km marszu. Z tego powodu zdecydowano

się na obsadzenie linii przejściowej między Burzeminem a Konopnicą. Najwcześniej zjawiał się tam 72 pułk piechoty podpułkownika K. Chrobaczyńskiego, który obsadził nakazane odcinki pod Rychłocicami i Konopnicą. 3 września zniszczony został podczas nalotu most na Warcie, a wycofujące się polskie oddziały III batalionu zostały zaatakowane przez nieprzyjaciela. Atak został odparty, ale podczas przeprawy stracono część sprzętu. W godzinach popołudniowych na Rychłocice ruszyło niemieckie natarcie wsparte jednostkami pancernymi. W walkach związany został II batalion 72 pułku piechoty, który powstrzymał Niemców, ale podczas jednego z przeciwuderzeń stracił wielu podoficerów i szeregowych oraz dowódcę II batalionu, majora S. Jaszczuka oraz dowódcę 6 kompanii porucznika rezerwy L. Szczyńskiego, który został ciężko ranny. W nocy z 3 na 4 września udało się bezpiecznie wycofać na główne pozycje obronne na Widawce. Podobne problemy z przeprawą miał I batalion 15 pułku piechoty. W trakcie przekraczania rzeki przez most pod Rychłocicami został zaatakowany przez niemiecki podjazd pancerny i poniósł duże stra-

¹⁴<http://www.schondorf.pl/wyprawy/umocnienia-polowe-konopnica/> – dostęp w dniu 5.09.2019 r.

Ryc. 151. Kolonia Rychłocice stan. 1, pow. Wieluń, woj. łódzkie. Przebieg fortyfikacji polowych z 1944 roku.

Fig. 151. Kolonia Rychłocice site 1, district of Wieluń, province of Łódź. The course of field fortification from 1944.

ty. Odwrót całej 28 dywizji ubezpieczał 36. Pułk Legii Akademickiej, który jako ostatni wycofał się przez wspomnianą wyżej przeprawę. Do wieczora 3 września skutecznie odpierał on ataki 17 Dywizji Pancerniej i 1 Dywizji Lekkiej pod Siemiechowem zadając Niemcom duże straty i biorąc jeńców (A. Zawilski 2009, s. 232–233). Odkryte pod Rychłolicami linie okopów to rozległa sieć tranzei i rowów przeciwpancernych, doskonale widocznych na zdjęciach ze skaningu laserowego, zwłaszcza w obrębie lasu między Kolonią Rychłocice a Siemiechowem. Ich lokalizacja nie pokrywa się jednak z głównymi liniami oporu we wrześniu 1939 roku, a odwrót wojsk polskich był pospieszony i dość chaotyczny. Jednostki polskie zajmowały w okolicy Rychłolic pozycje tymczasowe i po zaciętych walkach w dniu 3 września wycofały się na linię Widawki. Tak więc zarejestrowane na zdjęciach lotniczych umocnienia należy wiązać raczej z końcowym okresem wojny i niemiecką linią obrony Stellung-B1. Wskazuje na to ich ukierunkowanie na wschód skąd spodziewano się ataku Armii Czerwonej. W 1944 roku w wyniku radzieckiej ofensywy przystąpiono do budowy sieci li-

nii obrony ciągnących się od północy do południa kraju. Kolejne linie oznaczono literami od A do E, a dodatkowe fortyfikacje cyframi. Budową zajmowały się bataliony robotnicze wojsk hitlerowskich, jednak podstawową siłą roboczą była zmuszana do prac, bez względu na płeć, ludność polska w wieku od 16 lat. Interesująca nas linia obrony B biegła od Gdańska poprzez Grudziądz, Toruń i Włocławek a dalej wzdłuż Warty (linia B1 na prawym a, linia B2 na lewym jej brzegu), pomiędzy Katowicami i Krakowem a następnie wzdłuż rzeki Wąg na Słowacji. 12 stycznia 1945 wojska radzieckie przerwały linię frontu na linii Wisły i Narwi i rozpoczęły atak w kierunku zachodnim. Ogromna przewaga liczebna Rosjan zdezorganizowała niemiecką linię obrony. Chcąc uniknąć okrążenia oddziały niemieckie rozpoczęły szybki odwrót z zajętych wcześniej pozycji porzucając poszczególne linie obrony. Znajdujące się więc na interesującym nas obszarze fortyfikacje niemieckie nie były zapewne ani razu wykorzystane w trakcie walk podczas II wojny światowej¹⁵.

¹⁵ <http://adamowski.eu/bunkry/index.php?historia-powstania>, 6 – dostęp w dniu 5.09.2019 r.

Ryc. 152. Kolonia Rychłocice stan. 1, pow. Wieluń, woj. łódzkie. Grupa wyróżników glebowych w odległości około 500 m na wschód od stanowiska.

Fig. 152. Kolonia Rychłocice, district of Wieluń, province of Łódź. Group of soil discriminants in the distance of 500 m east from the site.

Ostatnia prospekcja lotnicza w Kolonii Rychłocice przeprowadzona została 24 września 2019 roku. W obrębie stanowiska nie zaobserwowano żadnych wyraźnych anomalii, natomiast około 500 m w kierunku południowo-wschodnim zarejestrowano kilka dużych wyróżników glebowych o ciemnoszarym zabarwieniu. Trudno jest określić ich charakter, ale nie można wykluczyć ich antropogenicznego pochodzenia. Część z nich może stanowić pozostałość po obiektach archeologicznych, natomiast największa pod względem powierzchni to anomalia reliktu warstwy kulturowej lub zgrupowanie jam o charakterze gliniankowym, które są trudne do rozdzielania na powierzchni (ryc. 152). Podczas badań powierzchniowych w tym miejscu nie odkryto żadnych materiałów zabytkowych.

Podsumowując, przeprowadzona prospekcja lotnicza nie zarejestrowała w obrębie stanowi-

ska 1 w Kolonii Rychłocice żadnych wyraźnych śladów mogących wskazywać na znajdujące się tam jeszcze groby. Jedynie od strony zachodniej wystąpił czytelny w różnych porach roku wyróżnik stanowiący prawdopodobnie ślad po szerokim odpływie glacialnym. Wyznacza on także zasięg stanowiska od strony zachodniej. Pozytywne rezultaty przyniosła natomiast prospekcja obszaru na wschód od cmentarzyska. Zaobserwowano tam kilka różnej wielkości anomalii, które można z pewną dozą prawdopodobieństwa interpretować jako obiekty o charakterze antropogenicznym. Nie jest niestety możliwe precyzyjne określenie ich chronologii, gdyż na tym obszarze nie odkryto żadnego stanowiska archeologicznego. Możliwe jednak, że mamy tu do czynienia z nieznaną wcześniej osadą związaną być może z interesującą nas nekropolią.